

Cronica externă

Situația în Balcani

Chestia Balcanilor a intrat într'o nouă fază. Înțelegerea, care se stabilise la 1897 între Austria și Rusia cu privire la afacerile peninsulei balcanice, nu mai există decît cu numele. De cînd Baronul de Aerenthal a anunțat în delegațiuni că Austria e hotărîtă să construiască în peninsula balcanică un drum de fier care să înlesnească comerțului Austro-Ungar drumul spre Salonic, se poate spune că compromisul a încetat să mai existe. Intr'adevăr în ce a stat acest compromis ? : în asigurarea pe care Austria și Rusia și-o dădeau reciproc că nu vor urmări foloase proprii în orient și că vor mărgini activitatea lor în acea parte a lumii, luptînd, cu o egală dezinteresare, pentru ridicarea populațiunilor creștine supuse Imperiului Otoman. Cît timp Rusia era îngrijită de situația ei internă sau de războiul din Extremul Orient și nu putea să joace în Balcani rolul pe care și-l fărmurise prin compromisul dela 1897, ea nu putea să fie jignită nici de faptul că Austria i se substituise, nici că căuta să urmărească în Balcani mai multe foloase decît era îndreptățită să urmărească după litera și spiritul cuprinsului. Dar azi cînd, situația internă a Rusiei, fără a fi limpezită, e mai puțin îngrijitoare, cînd în Extremul Orient înfrîngerile au pus capăt pentru multă vreme ambițiunilor moscovite în acea parte a lumii, cînd prin urmare Rusia se găsește iarăși în măsură să ia în Balcani rolul ei de odinioară, ea nu poate tolera ca Austria să continue a o lăsa la o parte și a denatura astfel înțelegerea ce intervenise între ele. Mai puțin încă Rusia poate tolera acest lucru, cînd Austria vrea să afirme, în dauna ei, pretențiuni pe care nu îndrăznește să le formuleze nici în ziua în care gloria armelor rusești se prăcușca pe cîmpiile dela Liau-Yang sau cînd flotele rusești dispăreau în valurile roșite de sînge dela Tsu-Shima.

Totuși, poate că dacă acestea ar fi fost singurile cauze ale nemulțumirilor dintre Austria și Rusia, compromisul nu s'ar fi desfăcut cu totul. Diplomații din Petersburg ar fi intervenit pe lîngă cei din Viena ca să revie la sentimente mai prietenești. Cei din Viena ar fi ținut samă de

aceste demersuri și o înțelegere s'ar fi restabilit repede. Dar Rusia n'a făcut nimic ca să scape compromisul, fiindcă nu mai are nici un interes să păstreze în Orient atitudinea pe care și-a impus'o iscăind în 1897 înțelegerea cu Austria. Ea făcuse compromisul, atunci, numai ca să poată să se avanteze în Extremul Orient și să facă dintr'însul centrul de gravitate al întregii sale politici externe. Cum nu putea întreprinde o asemenea acțiune fără să lămurească situația ei în Orient, și fiindcă pe de altă parte nu voia nici să abdice cu totul la influența ei în Balcani, înțelegerea cu Austria, adică cu principala ei rivală, era formula cea mai înțeleaptă. De fapt compromisul dela 1897 nu era deci decît un armistițiu pe care diplomații din Petersburg se gîndeau să-l transforme într'o adevărată abdicare, dacă visurile lor se realizau în Extremul Orient, dar grație căruia să poată, fără a perde nimic, relua firul acțiunii lor în Balcani, dacă cumva în Extremul Orient lucrurile nu ar fi mers după placul și după prevederile lor. Ori tocmai așa s'a și întîmplat. Deci nimic nu e mai firesc decît ca Rușii să caute a relua în Orient rolul lor pe care au consimțit să-l reducă numai întru cît atenția și ambițiile lor erau concentrate asupra unei alte părți a lumii.

Afară de aceasta Rușii au putut să-și dea samă în ultiul timp de un lucru, și anume că compromisul, departe de a înlătura dela afacerile balcanice pe celelalte mari puteri, a sporit influența lor, care a devenit astăzi cu desăvîrșire covârșitoare în deslegarea problemelor ce agita Orientul. Doi factori au contribuit mai ales la aceasta: în primul rînd evenimentele din Balcani, care au luat o astfel de întorsătură, în cît marele puteri au fost constrînse să intervie pentru a găsi soluția și a asigura pacea, și în al doilea rînd neputința Rusiei de a mai juca rolul la care avea drept prin compromis și tendința puterilor de a i se substitui pentru a contrabalansa influența Austriei, și a o împedeca de a dobîndi o putere prea mare asupra naționalităților balcanice. Așa fiind, Rusia nu mai avea nici un interes să mărginească activitatea ei în Orient, din potrivă avea tot interesul să fie cît mai liberă în mișcările ei ca să poată juca rolul la care aspira printre toate puterile ce în lipsa ei, intraseră pe scena Orientului.

În fine Rusia mai avea un alt temei pentru care nu ținea să păstreze neatins compromisul ei cu Austria. Rusia e eșit prea știrbită în prestigiul și în influența ei din războiul cu Japonia și din revolta ei internă, pentruca să nu caute o reabilitare. E știut că puterile învinse nu se gîndesc decît la revanșă. Cu cît statele au formă de guvernămînt mai puțin democratică, cu atît dorul răzbunării e mai viu la ele. Democrațiile, care judecă mai practic, care au un spirit mai mult comercial decît cavaleresc, se pot deprinde cu ideia înfringerii. Monarhiile, și mai puțin încă autocrațiile, nu se împacă niciodată cu această idee, ele sînt obsedate de nevoia de a șterge umilința suferită. Asupra Japoniei autocrația rusească nu-și poate lua revanșa. Singura scăpare a vanității sale rănite stă deci într'o izbîndă în altă parte a lumii, a cărei strălucire să arunce vălul uitării peste pierderile rușinoase încercate

în Extremul Orient. Din nefericire pentru autocrația rusească, trăim într-o vreme în care războaiele, izbînzile militare nu mai sînt la ordinea zilei, unde fără motive grave de tot, lumea nu mai consimte să-și verse sîngele, unde sînt întotdeauna oameni care intervin pentru a împedeca pe cei dornici de conflicte înarmate să-și satisfacă gusturile.

În asemenea condițiuni, diplomații lui Nicolae II au trebuit să renunțe la ideea unor succese militare; nu le-a mai rămas scăparea decît în succesele diplomatice. Și atunci au pornit în căutarea unor succese diplomatice. În apusul Europei asemenea succese, însă, nu se puteau dobîndi. Situația e prea limpede și dorul de pace prea adînc înrădăcinat, pentruca să poată prinde chiar intriga cea mai bine meșteșugită. În schimb peninsula balcanică era indicată. Cătră dînsa diplomații ruși erau atrași prin tradițiunile politicii lor externe. Nicăeri diplomația rusească nu a dat lupte mai crîncene și n'a cîștigat victorii mai renumite, decît în Orientul Europei. Tot cătră Peninsula Balcanică diplomații ruși erau atrași și prin situația actuală. Prin greutățile de tot felul ce naționalitățile, ca și marele puteri, au de învins acolo, Balcanii sînt terenul ideal al intrigilor internaționale. Cu oarecare pricepere, exploatănd nemulțumirile unora împotriva celorlalți, un stat poate orișicînd repurta acolo sbinzi ușoare.

Pentru toate aceste cuvinte, Rusia nu a făcut nimic, ca să menție compromisul și, deși nu l-a abrogat în mod formal, lucrează deja cașicum el nu ar mai avea ființă. De pe urma noei sale atitudini în Balcani, Impărăția moscovită nu poate, dealtminteri, decît să cîștige. Materialicește nu va cîștiga nimic, și nici nu umblă după asemenea cîștiguri. Dar din prestigiul ei, ea poate recîștiga mult și, aceasta-i trebuie astăzi. Ciocnindu-se zilnic cu toate marile puteri ce sînt amestecate în afacerile Orientului, fiind chemată să-și spue la fiecă pas cuvîntul alături de celelalte, Rusia va reuși să impue pe ici pe colo punctul ei de vedere. Nu prea știu însă ce cîștig va avea Austria. În rolul acesta de intrigant Austria nu s'a distins niciodată și succese de intrigă, succese diplomatice platonice, nu pot aduce nici un folos monarhiei Habsburgilor, care n'are nici vreun prestigiu de redobîndit, nici de șters amintirea vre-unor înfrîngerii recente. Așa că, poate, Baronul de Aerenthal ar fi fost mai bine inspirat, dacă n'ar fi rupt cu propriile sale mîni compromisul.

Compromisul, odată desființat, naște întrebarea: va contribui oare aceasta la schimbarea situațiunii din Balcani, la îmbunătățirea soartei popoarelor ce locuesc în peninsula balcanică? Este netăgăduit că sub regimul compromisului austro-rus, soarta populațiunilor balcanice s'a îmbunătățit. Compromisului îi se datorește proectul dela Muerstegg, reformele, bune sau rele, cu care Macedonia a fost înzestrată. Nimeni nu pretinde că aceste reforme sînt strălucite. Macedonia e, încă, un focar de anarhie și populațiunile ei îndură încă multe suferinți. Dar nu e mai puțin adevărat că primul nucleu al emancipării lor a fost creat, și că Macedonia îl datorește marilor puteri și în deosebi inițiativei austro-rusești. Prin desființarea compromisului, oricît ar părea lucrul de para-

doxal, populațiunile din Balcani nu pot însă decît să cîștige, fiindcă progresele Balcanilor nu stau numai în reformele cu care marele puteri înzestrează naționalitățile balcanice; ele stau și în puțința ce acele naționalități au de a se întări și de a îndeplini ambițiunile lor naționale. Ori simțimintele și idealurile naționale se puteau dezvolta mult mai greu sub regimul unui compromis austro-rus, care tindea să rezolve chestia Orientului printr'o tutelă europeană, decît sub regimul unor competițiuni internaționale numeroase. Căci, din două lucruri una: sau puterile vor sfîrși prin a se înțelege între ele, și atunci din diversitatea tuturilor puterilor va eși pentru Balcani un program de reforme mai largi și mai însemnate, sau puterile nu vor putea să se înțeleagă, și atunci din certurile lor, în virtutea proverbului „cînd doi se ceartă al treilea cîștigă”— vor cîștiga naționalitățile.

Concluzia ar fi, deci, că trebuie să ne bucurăm de era nouă în care Balcanii au intrat, prin încetarea compromisului. Cu toate acestea să nu ne bucurăm, deoarece se va ajunge la țelul mai sus arătat în orice caz, dar calea pe care s'a luat spre a se ajunge la el, e o cale grea și plină de spini. Marile puteri, și în deosebi Rusia, nu vor cerceta numeroasele probleme ce se pun în peninsula balcanică nici cu dorul de a îmbunătăți soarta deosebitelor naționalități, nici cu dorul sincer de a găsi soluția cea mai bună, a acestui grav problem. Ele le vor cerceta cu gîndul de a-și asigura succese, și pentru asemenea succese vor recurge la intrigile cele mai periculoase pentru naționalități, se vor opri chiar la soluțiile cele mai puțin în măsură a dezlega greutățile balcanice. Unii se vor gîndi la ambițiile, alții la interesele lor, la visurile cuceritoare, de care nu toate au reușit încă să se dezbare, și cînd în această atmosferă, încărcată prin natura ei, Rusia, în căutarea unor succese efemere, va sfîrni fel de fel de intrigi, la care ceilalți se vor crede datori, desigur, să răspundă prin alte intrigi, Balcanii vor cunoaște zile grele și vor trece prin multe griji și prin multe zburciumări.

La rezolvarea chestiunii Orientului puterile ar putea contribui, dar urmînd o altă cale, o cale largă și desinteresată. Să se înțeleagă între ele, să întocmească un plan mare de reforme serioase, să-l impue împreună Sultanului și, împreună, fără reticențe și fără gînduri ascunse, să lupte pentru îndeplinirea lui. În ziua aceia—pe care însă nu vom trăi-o—naționalitățile balcanice vor putea fi recunoscătoare Europei. De dragoste ce ea le arată astăzi, ele s'ar lipsi, fiindcă această dragoste nu se manifestă, decît ca să împedice chestia Orientului să se deslege singură prin jocul normal al forțelor ce o compun.

Singura mîngiere ce le rămîne azi naționalităților e că marile puteri, care le întîrzie fericirea prin intervenția lor nepricepută și interesată, își pierd vremea în sforțări dela care speră să cîștige ceva, dar din care, la urma urmei, nu se vor alege cu nimic.

I. G. Duca.